OTA-ONA O‘RTASIDAGI KONFLIKTNING BOLA PSIXOLOGIYASIGA TA’SIRI

Sotvoldiyeva Nodirabegim, O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universititeti talabasi
e-mail: nodirabegim7@mail.com

Annotatsiya. Oila yagona tizimdir, shuning uchun undagi barcha jarayonlar o‘zaro bog‘liqdir. Ota-onalar o‘rtasidagi munosabatlar bolaning shaxsiyati va uning psixologik holatining rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: bola psixologiyasi, kelishmovchiliklar, ziddiyatlar, oilaviy nizolar, psixologik stress, g‘ayriijtimoiy xulq-atvor.

ВЛИЯНИЕ КОНФЛИКТА МЕЖДУ РОДИТЕЛЯМИ НА ПСИХОЛОГИЮ РЕБЕНКА

Аннотация. Семья – это единая система, поэтому все процессы в ней взаимосвязаны. Взаимоотношения между родителями оказывают большое влияние на развитие личности ребенка и его психологическое состояние.

Ключевые слова: детская психология, разногласия, конфликты, семейные конфликты, психологическое напряжение, асоциальное поведение.

THE IMPACT OF THE CONFLICT BETWEEN PARENTS ON THE PSYCHOLOGY OF THE CHILD

Abstract. The family is a single system, so all processes in it are interrelated. The relationship between parents has a great impact on the development of the child's personality and psychological state.

Keywords: child psychology, disagreements, conflicts, family conflicts, psychological stress, antisocial behavior.

Kirish. Bola uchun oila - bu uning ruhiyati va tashqi dunyo bilan munosabatlari shakllanadi. Ota-onalarning bolalarga ta’siri shartsiz va ko‘p qirrali hisoblanadi. Shu boisdan ham oila tarbiyasi bola shaxsini shakllantirishda hal qiluvchi o‘rin tutadi va oila instituti uning rivojlanishi va shakllanishining eng muhim shartidir.

Farovon oilada kelishmovchilik va janjallarga o‘rin yo‘q degan e’tiqod noto‘g‘ri. Chunki oila alohida shaxslardan tashkil topgan faol tizim bo‘lgani uchun ular o‘rtasida ziddiyatlarning paydo bo‘lishi muqarrar. Janjallar yordamida odamlar oilaviy muammolarni hal qilishadi va agar qarama-qarshilik shaxsiy hujumlardan

iborat bo‘lmasa, muammolarni konstruktiv hal qilish, psixologik stressni yengillashtirish, bir-birini qo‘llab-quvvatlash, shuningdek, oila ichidagi munosabatlarni barqarorlashtirish mumkin.

Afsuski, oilada nizolar kelib chiqsa, eng ko‘p bolalar azoblanadi. Bundan tashqari, bolaga ta’sir, g‘ayriijtimoiy xulq-atvorga ega bo‘lgan oilalardagi kabi ochiq-oydin emas, balki bilvosita namoyon bo‘ladi. Bunday ta’sir, albatta, bolaning shaxsiyatiga ta’sir qiladi.

Asosiy qism. Ota-onalar va bolalar mojarolari muammosi va ularning bolaning shaxsiyatining rivojlanishiga ta’siri hozirgi zamonning asosiy muammolaridan biridir. Oila insonga butun umri davomida hamroh bo‘ladigan hodisalarning eng muhimi hisoblanadi. Uning shaxsga ta’sirining ahamiyati, uning murakkabligi, ko‘p qirraliligi va muammoli tabiati aniqlanadi katta miqdorda turli yondashuvlar oilani o‘rganishga, shuningdek, ilmiy adabiyotlarda topilgan ta’riflarga ko‘ra [4] “Konflikt” nomining o‘zi lotincha vijdon so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, “to‘qnashuv, jiddiy kelishmovchilik, nizo” degan ma’noni anglatadi [1]. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, “konflikt” tushunchasi o‘zining keng tarqalishi va dolzarbligiga qaramay, aniq va kamroq yoki kamroq universal ta’rifga ega emas. Demak, ensiklopedik lug'atda konflikt tomonlar, fikrlar va kuchlarning to‘qnashuvi deb ta’riflanadi.

Falsafiy lug'at buni qarama-qarshiliklarning keskinlashuvining ekstremal holati sifatida izohlaydi. Psixologik lug'at konfliktni qarama-qarshi yo‘naltirilgan kuchlarning to‘qnashuvi, shaxs ongida, shaxslararo munosabatlarda yoki odamlar guruhlari o‘rtasidagi mos kelmaydigan tendentsiyalar sifatida ko‘rib chiqadi, bu odatda o‘tkir salbiy hissiy tajribalar bilan birga keladi.

F.E. Vasilyuk, agar siz konfliktga oid mavjud qarashlarning birortasiga zid bo‘lmagan ta’rifni topishga kirishgan bo‘lsangiz, u holda bu mutlaqo ma’nosiz ko‘rinadi: konflikt – bu narsaning biror narsa bilan to‘qnashuvi, deb ta’riflanadi.

Konfliktning psixologik tarkibiy qismlari tomonlarning intilishlari, ularning xatti-harakatlarining strategiyasi va taktikasi, shuningdek, nizoli vaziyatni idrok etishlari, ya’ni. Tomonlarning har biri mavjud bo‘lgan va unga muvofiq raqiblar o‘z xatti-harakatlarini tartibga soluvchi konfliktning axborot modellari [2].

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, nizolar taraflarining xatti-harakatlarining sabablari faqat o‘z ehtiyojlarini qondirish istagi bilan bog'liq. O‘z navbatida, boshqa tomonning manfaatlari - bu nizolar ob'ektiga qaratilganligini ta’minlaydigan va uning konfliktli xatti-harakatlarini amalga oshirishga yordam beradigan ongli ehtiyojlar.

Farovon oilada janjal bo‘lmaydi, degan e'tiqodga ko‘ra, bu noto‘g‘ri fikr, chunki janjal yordamida odamlar oilaviy muammolarni hal qilishadi va agar janjaldan salbiy ifodalar va hissiy hujumlar chiqarib tashlansa, u muammolar konstruktiv tarzda hal bo‘ladi.

O‘quv, ilmiy adabiyotlarda oila har bir sherikning individual xususiyatlaridan iborat jamiyatimizning faol tizimi ekanligi qayd etilgan [1]. Mojaro muammosi har doim har qanday oila uchun dolzarbdir.

Ota-onalar farzandlarini zamonaviy tarbiyalashda oilada bola va kattalar o‘rtasidagi munosabatlarni tavsiflovchi turli xil ijtimoiy kuchlar mavjud:

1) mukofotlar - ota-onalar o‘z farzandlarini yaxshi xulq-atvori yoki baholari uchun mukofotlashda;

2) majburlash - bu bolaning xatti-harakatlarini shafqatsiz nazorat qilishga asoslanadi, har qanday noto‘g‘ri xatti-harakatlar jazo hisoblanadi;

3) ekspert - muayyan holatda ota-onalarning ko‘proq vakolatiga asoslangan;

4) hokimiyat kuchi - bu ota-onaga hurmatga asoslanadi [1].

Hatto ota-onalar o‘rtasidagi mojaroning bitta holati ham bolada tashvish, qo‘rquv hissini uyg‘otishi mumkin, bu esa o‘z navbatida bolada psixologik stressni keltirib chiqaradi.

Oilaviy ta’limning quyidagi turlari mavjud:

- hissiy tanqislik;
- shafqatsiz munosabat;
- ma’naviy javobgarlik;
- giperhimoya;
- gipoproteksiya;
- gipoxondriya;
- sevgi [3].

Hozirgi kunda ajralish holatlari tez-tez uchrab turadi. Bolalar ota-onalarining janjallariga juda sezgir. Ko‘pincha, bola ota-onalardan biri uchun turadi. Bolaning bunday xulq-atvori uning yanada xudbinligiga, ikkiyuzlamachiligiga va janjaldan foyda olishni o‘rganishiga olib kelishi mumkin.

Ko‘pincha bola ota-onalar o‘rtasida bo‘ladi va u ularning qiziqish zonasidan tashqarida bo‘ladi, chunki janjal, kelishmovchiliklar paytida ular muammoning sabablarini aniqlash bilan shug‘ullanadilar va bolaga e’tibor bermaydilar.

Xuddi ko‘pincha ota-onalar o‘z talablari, da’volari bilan bolani dadasi yoki onasining tarafini olishga majbur qilishlari bilan unga og'riq va azob-uqubat keltirayotganliklarini tushunmay turib, o‘z farzandlari hisobidan nizoni hal qilishadi. Shu munosabat bilan, bola tobora ruhiy jihatdan charchaydi, chunki bola ikkala ota-onasini ham yaxshi ko‘radi va u ularga nisbatan ikkiyuzlamachilik qila boshlaydi.

Oiladagi mojaro aql chegarasidan tashqariga chiqmasligi uchun ota-onalar o‘zlarining kelishmovchiliklari uchun javobgarlikni hech kimga, ya’ni bolaga yuklamaslikni o‘ylashlari kerak.

Bizning fikrimizcha, bolalar ishtirokida ziddiyatli vaziyat yuzaga kelganda, u albatta ijobiy yakunlanishi kerak, chunki bola ota-onalar o‘rtasida tajovuzkorlikni his qilmasligi kerak.

Xulosa. Shunday qilib, ota-onalar va bolalar o‘rtasidagi munosabatlarning eng maqbul varianti - ular o‘zaro muloqotga doimiy ehtiyojni boshdan kechirganda, samimiylik, o‘zaro ishonch, munosabatlarda tenglik, ota-onalar bolaning dunyosini, uning yosh talablarini tushunishga qodir bo‘lishlaridir. Kamroq buyruqlar, buyruqlar, tahdidlar, o‘qish axloqi va ko‘proq bir-birini tinglash va eshitish qobiliyati, qo‘shma echimlar, dalillar, kuzatishlar topish istagi ustivor bo`lishi kerak. Bolalar va ota-onalarning ziddiyatlari- hozirgi zamonda eng keng tarqalgan konflikt

kategoriyalaridan biri. Ushbu turdagi nizolar hatto farovon oilalarda ham mavjud bo‘lib, bolalar va ota-onalar o‘rtasidagi munosabatlarning ziddiyatdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфликтология: учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ, 1999.

2. Дмитриев А., Кудрявцев В., Кудрявцев С. Введение в общую теорию конфликтов. – М.: ЮНИТИ, 1993.

3. Канатаев Ю. А. Психология конфликта. – М.: ВАХЗ, 1992.

4. https://minikar.ru/uz/zdorove/konflikty-roditelei-i-detei-praktikum-dlya-roditelei-pozitivnye-sposoby/